

Par Fiskālās disciplīnas likuma 11. panta izpildi (korekcijas mehānisms)

Padomes viedoklis

Saskaņā ar Fiskālās disciplīnas likuma (turpmāk – FDL) 28. panta septīto daļu, Fiskālās disciplīnas padome (turpmāk – Padome) sagatavo un iesniedz Saeimai un Ministru kabinetam viedokli fiskālās politikas jautājumos, ja atzīst tos par būtiskiem FDL normu ievērošanai.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 473/2013 par kopīgiem noteikumiem budžeta plānu projektu uzraudzībai un novērtēšanai un pārmērīga budžeta deficīta novēršanai eiro zonas dalībvalstīs¹ (Regula 473/2013) 5. panta otrās daļas a) apakšpunktu, neatkarīga struktūra sniedz publisku izvērtējumu attiecībā uz tādu apstākļu iestāšanos, kuru dēļ ir iedarbināms korekcijas mehānisms.

FDL 11. pants ietver korekcijas mehānisma nosacījumus nacionālajā likumdošanā. Norma ietver vispārējās valdības pieļaujamās minimālās budžeta bilances korekciju vidēja termiņa budžeta plānā, lai nodrošinātu, ka faktiskā novirze no strukturālās bilances nosacījuma nekavē veidot sabalansētu budžetu. FDL pārejas noteikumi nosaka, ka 2013. gads ir atsauces gads, sākot ar kuru, saskaņā ar FDL 11. pantu, tiek vērtētas korekcijas mehānisma prasības.

Saskaņā ar Vienošanās par sadarbību², Padome veic novērtējumu vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances (turpmāk – strukturālā bilance) korekcijai, it īpaši attiecībā uz korekcijas mehānisma aktivizēšanas nepieciešamību, korekcijas apjomu un korekcijas piemērošanas laika periodu.

Finanšu ministrija (turpmāk – FM), saskaņā ar FDL 11. pantu, līdz nākamā (pašlaik 2023.) gada 1. decembrim aprēķina faktiskās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances un minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances starpību katram saimnieciskajam gadam. 2023. gada 29. septembrī Centrālā statistikas pārvalde (CSP) ir veikusi apjomīgu nacionālo kontu datu revīziju, kas ietekmē arī FDL 11. panta nosacījumu aprēķinus. FM savus aprēķinus, par korekcijas mehānisma pielietošanu, FDP iesniedza 6. decembrī. FM aprēķini ietver jaunāko informāciju par IKP un Potenciālā IKP dinamiku kopš 2013. gada.

Strukturālās bilances nosacījuma Ex-post novērtējums

- Aplūkojot FDL 11. panta nosacījumu izpildi FDL 10. panta jeb strukturālās bilances nosacījuma kontekstā, Padome vēlas atzīmēt, ka vispārējās valdības strukturālās bilances (turpmāk VVSB) vērtību novirzes no minimālām plānotajām VVSB vērtībām un šo noviržu uzkrātā summa liecina, ka nav nepieciešamības ierosināt korekcijas procedūru, jo visos gados uzkrāto VVSB noviržu summa pārsniegusi FDL 11. pantā noteikto korekcijas ierosināšanai nepieciešamo robežvērtību (-0,5% no IKP). 2022. gadā starpība starp vispārējās valdības budžeta faktisko strukturālo bilanci un minimālo plānojamo vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci ir 1,86 miljardi eiro, bet uzkrātā

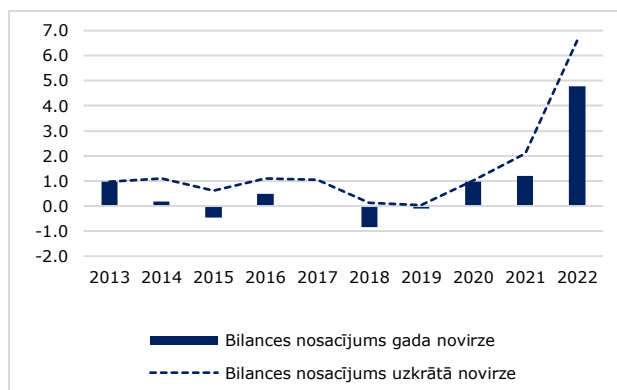
¹ Regula 473/2013 [EUR-Lex - 32013R0473 - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

² Vienošanās par sadarbību starp FM un FDP (5.15.1.punkts), [download \(fdp.gov.lv\)](#)

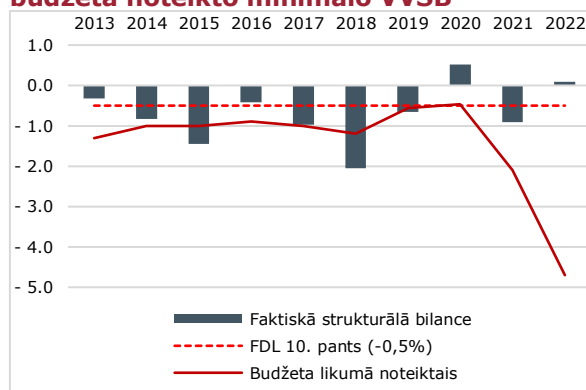
bilanču noviržu summa visiem gadiem, sākot no 2013.gada, ir 2,56 miljardi eiro jeb 6,6 % no IKP (skat 1. tabulu šī dokumenta beigās un 1. att.). Papildus tam nepieciešams atzīmēt, ka:

- Periodā no 2013. līdz 2022. gadam faktiskā VVSB tikai divos gados veidojusies ar pārpalikumu. FM dati liecina, ka VVSB pārpalikumi bijuši 2020. gadā (0,5% no IKP) un 2022. gadā (0,1% no IKP);
- FDL 10. pantā jeb strukturālās bilances nosacījumā noteiktais ierobežojums, plānot VVSB ne zemāku kā (-0,5% no IKP) - ievērots vien četros gados – 2013.gadā (-0,3% no IKP), 2016.gadā (-0,4% no IKP) un jau pieminētajā 2020. un 2022. gadā, (skat. 2. att.);
- Būtiskākās atkāpes no strukturālās bilances robežvērtības bijušas 2015. gadā (-1,4%), 2017. gadā (-1% no IKP) un 2018. gadā (-2% no IKP);
- Periodā no 2021. līdz 2022.gadam, kad norisinājās Covid-19 pandēmija, sākās Krievijas militārā agresija Ukrainā, kā arī turpinājās Stabilitātes un izaugsmes pakta izņēmuma klauzulas darbība, bija raksturīga ļoti strauja plānojamās VVSB pasliktināšanās, tomēr faktiskā izpilde šajos gados ir bijusi tuva vai pārsniegusi FDL 10. pantā paredzēto robežvērtību (skat. 2. att.).

1.att. Ex-post strukturālās bilances nosacījuma novērtējums

2.att. Faktiskās strukturālās bilances vērtības pret FDL 10. panta nosacījumu un budžetā noteikto minimālo VVSB

Avots: FM un Padomes aprēķini [1. pielikuma 3. tabula]

Avots: FM un Padomes aprēķini [1. pielikuma 1. tabula]

SB novērtējuma pieejas turpmākos gados

Padome savos Uzraudzības ziņojumos^{3,4,5} vairākkārt norādījusi, ka turpmākos gados, periodā no 2023.gada līdz 2026.gadam, plānotie aizsardzības un iekšējās drošības izdevumi neatbilst vienreizējo pasākumu definīcijai ES SIP izpratnē. Šo izdevumu apjoms ir būtisks - 2023. gadā 457 milj. eiro (1,1% no IKP), 2024. gadā 810 milj. eiro (1,8% no IKP), 2025. gadā 881 milj. eiro (1,8% no IKP) un 2026. gadā 596 milj. eiro (1,2% no IKP), tādējādi tā ietveršana SB aprēķinā var radikāli mainīt korekcijas mehānisma pielietojuma nepieciešamību. Saskaņā ar FM sniegtajiem datiem, sagatavojot Vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023.-2026. gadiem, plānotā strukturālā bilance, no kuras ir izslēgti aizsardzības un iekšējās drošības izdevumi, visā periodā ir -

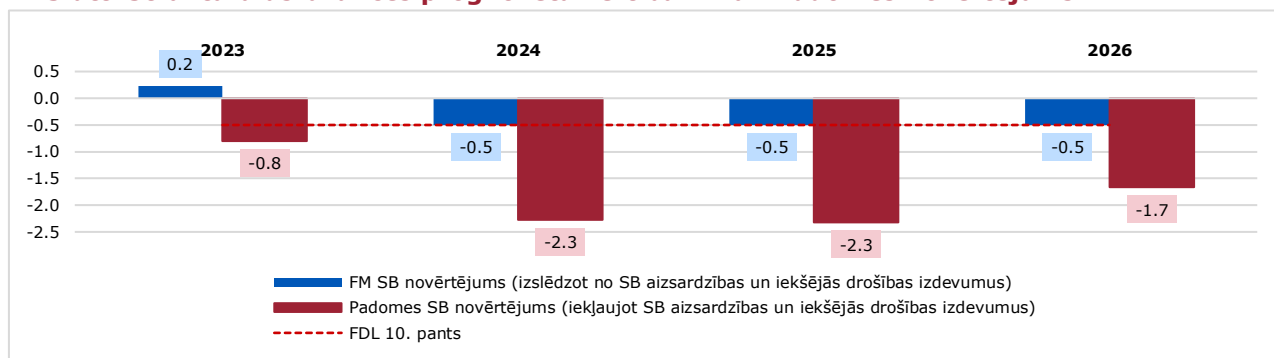
³ Uzraudzības Ziņojums par budžetu 2024.g. un VTBI 2024.-2026.g. | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

⁴ Uzraudzības starpzinojums SP 2023./2026. gadam | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

⁵ Uzraudzības Ziņojums par budžetu 2023.g. un VTBI 2023.-2025.g. | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

0,5% no IKP un var veidoties iespajds, ka strukturālās bilances nosacījums (FDL 10. p.) ir ievērots. Tomēr saskaņā ar Padomes aprēķiniem, gadījumā, kad aizsardzības un iekšējās drošības izdevumi tiek ietverti strukturālā bilancē, tā būtiski pasliktinās visā periodā un neatbilst (FDL 10. p.) robežvērtībai (-0,5% no IKP) - 2023. gadā indikatīvi strukturālā bilance var sasniegt (-0,8% no IKP), 2024. un 2025. gadā (-2,3% no IKP), bet 2026. gadā (-1,7% no IKP). Novērtējuma atšķirības redzamas 3. attēlā.

3.att. Strukturālās bilances prognozētā vērtība FM un Padomes novērtējums

FM un Padomes aprēķini [1. pielikuma 5. tabula]

Izdevumu pieauguma nosacījuma Ex-post novērtējums

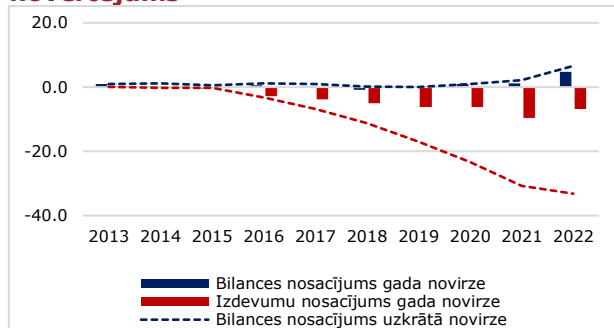
Papildus strukturālās bilances nosacījumam, Padome piemēroja arī indikatīvu izdevumu pieauguma nosacījuma ex-post novērtējumu, lai pārliecinātos, kādas ir valsts budžeta izdevumu novirzes no plānotajiem izdevumiem. Padome ņem vērā, ka izdevumu pieauguma nosacījuma ex-post novērtējums nav paredzēts FDL 11. panta ietvarā, tomēr Padome uzskata, ka šāda pieeja ļauj novērtēt dažādas budžeta sastāvdaļas un ļauj identificēt iespējamus fiskālās nesabalansētības riskus.

Periodā no 2014. līdz 2021. gadam ir novērojams pastāvīgs faktisko valsts budžeta izdevumu pieaugums, kas mazinājies vien 2016. gadā par (0,5%) un 2022. gadā par (2,8%). Pēdējais samazinājums saistīts ar apjomīgu valsts atbalsta programmu izbeigšanu, kas bija paredzētas Covid-19 un Energokrīzes seku mazināšanai.

Kā redzams 4. attēlā, lai gan FDL 11. panta ietvaros nav nepieciešama korekcija, jo uzkrātās novirzes no plānotās strukturālās bilances nav zemākas par -0,5% no IKP, tomēr budžeta faktiskie izdevumi ik gadu, kopš 2015. gada, ir pārsnieguši budžeta likumā plānotos maksimālos izdevumus. Līdz ar to gadu gaitā ir veidojusies ievērojama uzkrātā faktisko izdevumu novirze no plānotās, kas 2022. gadā sasnigusi 12,8 miljardus jeb 33% no IKP.

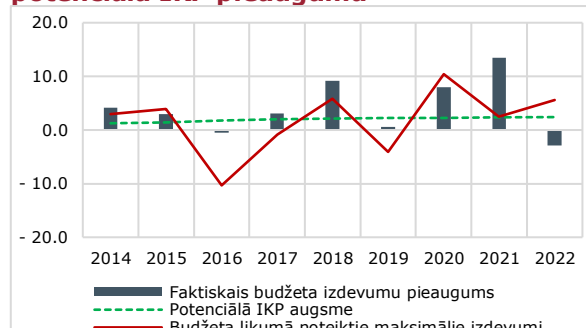
Turklāt izdevumu pieaugums gandrīz visā novērojumu periodā pārsniedzis 10 gadu vidējā potenciālā IKP pieaugumu, pie tam periodā no 2014. līdz 2015. gadam, 2018. gadā un periodā no 2020. līdz 2022. gadam - valsts budžeta izdevumu pieaugums vairāk vai mazāk pārsniedza ilgtermiņa potenciālā IKP augsmi, (skat. 5. att).

4. att. Ex-post bilances nosacījuma un izdevumu pieauguma nosacījuma novērtējums

Avots: FM un Padomes aprēķini [1. pielikuma 6. tabula]

5. att. Faktisko un plānoto izdevumu pieaugums salīdzinot ar 10.g. vidējo potenciālā IKP pieaugumu

Avots: FM un Padomes aprēķini [1. pielikuma 2. tabula]

Samērojot 10 gadu vidējo potenciālā IKP pieauguma tempu ar to apsteidzošo valdības izdevumu pieauguma tempu, Padome norāda uz risku - nonākt pie aizvien šaurākām fiskālām iespējām un ierobežojumiem veidojot sabalansētu budžetu.

Padomes lēmums

Padome 2023.gada 20.decembra sēdē izskatīja un pārbaudīja FM sniegtos aprēķinus par FDL 11.panta nosacījumu izpildi. Pārbaudes aprēķini iekļauti 1.tabulā un pievienoti Excel datnē šī dokumenta 1. pielikumā.

Tā kā 2022. gadā uzkrātā bilanču noviržu summa % pret IKP pārsniedz FDL noteikto apmēru (-0,5), koriģējošais mehānisms nav jāpiemēro.

Padome, attiecībā uz turpmākiem novērtējumiem, kas attieksies uz periodiem no 2023.-2026. gadam, ierosina FM šajos gados veikt strukturālās bilances apmēra novērtējumu pēc nacionālās metodoloģijas un papildus tam pēc ES SIP metodoloģijas, saskaņā ar kuru, izdevumi aizsardzībai un iekšējai drošībai nav atzīstami par vienreizējiem izdevumiem un ir iekļaujami SB aprēķinā.

Vienlaikus Padome seko politiskā procesa attīstībai ES un citu ES valstu aizsardzības izdevumu grāmatošanas praksei un saglabā elastību gadījumā, ja turpmākajos gados EK nostāja, par vienreizējiem izdevumiem valsts aizsardzībai, mainīsies⁶.

⁶ [Germany puts its troops in the line of fire if Putin attacks NATO – POLITICO](#)

Tabula 1

FDL 11. panta prasību izpildes pārbaude

Rādītājs/gads	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
(1) IKP faktiskajās cenās, milj. eiro	22 749	23 626	24 572	25 371	26 984	29 154	30 573	30 109	33 349	38 870
(2) Vispārējās valdības budžeta faktiskā strukturālā bilance, % no IKP	-0,3	-0,8	-1,4	-0,4	-1,0	-2,0	-0,7	0,5	-0,9	0,1
(3) Vispārējās valdības budžeta faktiskā strukturālā bilance, milj. eiro	-74,6	-194,7	-355,5	-104,0	-262,0	-597,0	-200,3	154,2	-303,1	35,3
(4) Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP (Ietvara likumos noteiktie strukturālās bilances mērķi)	-1,3 ⁷	-1,0 ⁸	-1,0 ⁹	-0,9 ¹⁰	-1,0 ¹¹	-1,2 ¹²	-0,6 ¹³	-0,5 ¹⁴	-2,1 ¹⁵	-4,7 ¹⁶
(5) Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. eiro	-295,7	-236,3	-245,7	-228,3	-269,8	-349,8	-173,2	-140,0	-700,3	-1 826,9
(6) Saimnieciskā gada bilanču starpība, milj. eiro (3.-5.)	221,1	41,5	-109,8	124,4	7,8	-247,2	-27,1	294,1	397,2	1 862,2
(7) Saimnieciskā gada bilanču starpība, % no IKP	1,0	0,2	-0,4	0,5	0,0	-0,8	-0,1	1,0	1,2	4,8
(8) Uzkrātā bilanču noviržu summa visiem gadiem sākot no 2013.g., milj. eiro	221,1	262,6	152,8	277,2	285,1	37,9	10,8	304,9	702,1	2 564,3
(9) Uzkrātā bilanču noviržu summa % pret IKP	1,0	1,1	0,6	1,1	1,1	0,1	0,0	1,0	2,1	6,6
(10) FDL 11. panta nosacījums, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
(11) Ir jākorrigē, ja 9.<10.	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē	Nav jākorrigē

Avots: FM un Padomes aprēķini

⁷ Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2013., 2014. un 2015.gadam (likumi.lv)

⁸ Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam (likumi.lv)

⁹ Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam (likumi.lv)

¹⁰ Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam (likumi.lv)

¹¹ Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam (likumi.lv)

¹² Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam (likumi.lv)

¹³ Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam (likumi.lv)

¹⁴ Zaudējis spēku - Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam (likumi.lv)

¹⁵ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam (likumi.lv)

¹⁶ Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam (likumi.lv)